

Balle Nedergaard fra 1700.

Tegnet 1991 af Jørgen Michaelsen.

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2013

Karetmagerværksted Skægkærvej 2

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2013

Forord

8. udgivelse af ”Historier fra Balle Sogn”

Historier fra Balle Sogn opleves fortsat som en succes for foreningen, og bestyrelsen har med glæde udvalgt artikler fra det store udvalg af historier fra hele sognet, som findes på Silkeborg Arkiv.

Vi har erfaret, at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæftet er dels brugt som samleobjekt eller som julehilsen til familie og venner.

I år har vi haft den glæde at, der var en fra Færøerne, der ville købe et hæfte.

Det er derfor med glæde, at vi kan præsentere et nyt hæfte i rækken af - Historier fra Balle Sogn.

Vi prøver at bringe både nyere og gamle historier, der så vidt muligt dækker hele sognet.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte årligt.

Hvis der er ønske om at købe flere hæfter, kan det ske ved at kontakte et bestyrelsesmedlem, der altid ligger inde med nogle hæfter.

Prisen for et hæfte er 25 kr. Hvis hæftet skal sendes pr. post betales porto oveni.

Hvis der er nogen der ønsker at søge oplysninger om personer eller hus/ejendoms historie, kan man rette henvendelse til Silkeborg Arkiv, som ligger inde med et stort materiale indsamlet fra det gamle Balle sogn.

Silkeborg Arkiv, Hostrupsgade 41 A, 8600 Silkeborg Tlf. 8722 1924 - arkiv@silkeborgbib.dk

Hvis der er en eller anden, der har en god ide til lokale fortællinger, og ting, der har historisk interesse, som lokalhistorisk forening kunne arbejde videre med, vil vi være meget taknemmelige for en henvendelse.

Kontakt da en fra bestyrelsen, der gerne vil tage en snak om det.

Obs.: Foreningen er meget interesseret i at få lov til at låne - kun låne - billeder eller andre effekter, som viser noget om dagliglivet, personer, huse, gårde eller landskaber, alt hvad du synes der kan være af interesse for Balle Sogns Lokalhistorie.

Vi håber, at hæftet bliver til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen

Indhold

Fladmose i Øster Bording *	Side 5
Kjærsgaard Vindmølle *	Side 11
Får på heden i Balle sogn *	Side 14
Mindeplade for Jens Laursen i Balle Kirke *	Side 20
Skovhuset, Overgårdvej 14 *	Side 23
Birgits opvækst på Balle Nørremark <i>Af Frede Skipper</i>	Side 29
Sine og Martin Jensen, Hvinningdal <i>Af Bodil Skov</i>	Side 42

* Disse artikler er skrevet på basis af materiale indsamlet af Vagn Lihn Kristensen. Materialet findes på Silkeborg Arkiv.

© 2013 Balle Sogns Lokalhistoriske Forening

Oplysninger fra hæftet, må gerne benyttes med henvisning til kilde.

Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv samt fotos af Vagn Lihn Kristensen m.fl.

Redaktion:
Hanne Just Pedersen
Frede Skipper

Korrektur:
Else Drejer
Jørgen Stadil
Lis Thavlov

Layout, dtp og omslag:
Frede Skipper

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:
Formand Hanne Just Pedersen, Vesterbakken 3 b, 8600 Silkeborg
Tlf. 2218 9211

Else B. Drejer, Jordkærvej 8, 8600 Silkeborg
Tlf. 8685 5209 - 2146 8283

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5220

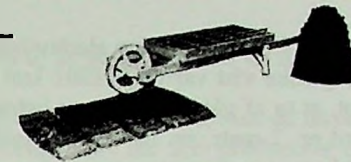
Kasserer Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg
Tlf. 2781 5089

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5296

Samt hos:
Silkeborg Arkiv, Hostrupsgade 41 A - Tlf. 8722 1924

Forlag: Lokalhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune.
"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Arkiv.
Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

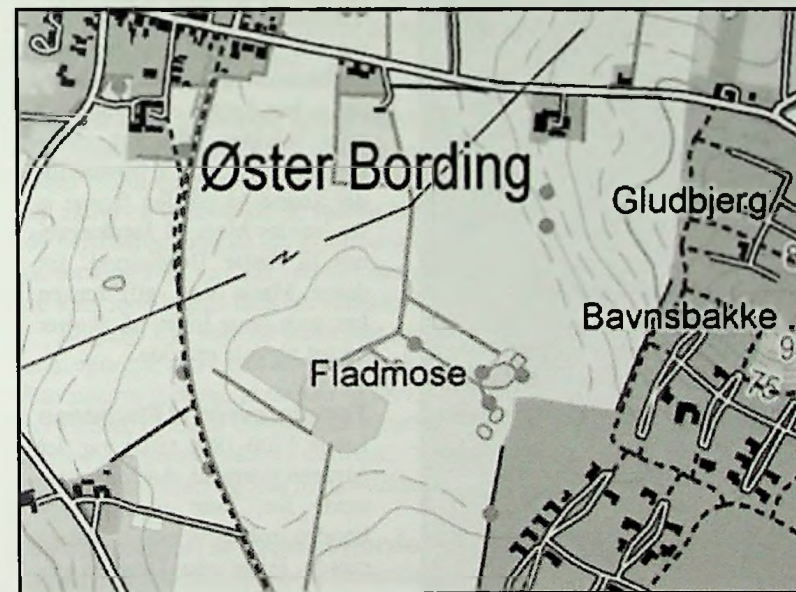
Fladmose i Øster Bording

Fladmose omtales kort i Rasmus Mortensens bog som: "*Flor(Flod-)mose, havde ringe afløb, så vandet stod stille, flød over og voldte oversvømmelser. Øst for Fladmose ind under skellet til Kjærsgård Mark og Hvinningdal findes Hørby mose, også nævnt som Haremoser; her er fundet et træhjul fra oldtiden*".

Gudmund Brøgger Lemming, Jordkærvej 23, fortæller at hans far Anker Lemming har fundet talrige pletter og skåle og andre fortidslevninger ved Fladmose. De historiske fund blev afleveret på Klosterlund museum.

Området Fladmose

Vi ved, at Øster Bording ejerlav helt tilbage i ældre tid bestod af otte gårde, ganske vist var der i 1801 kun seks beboede gårde, men det skyldes blot, at to af gårdene ikke var beboet på grund af armod, der var tale om gård nr. 2 matr. nr. 2a "Nørregaard" og gård nr. 3 matr. nr. 3a "Dams" gård.

Gårdene havde et stort areal, der lå hen som fælles byjord, matr. nr. 9. Der var tale om Fladmose, som fra øst strakte sig fra skellet til Kjærsgård Mark og Haremosen (Buskelund området). Mod syd strakte den sig mod vejen til Hvinningdal Hede (Eidervej) og mod vest udgjorde Hvinningdal og Øster Bording Hede grænsen (Jordkærvej). Mosen gik mod nord op til Øster Bording by, "Mosegaard", Øster Bordingvej 41.

Fladmose stødte mod syd op mod Harbomose eller Haremosen, som har en dybde på 11 meter. Den ligger øst for ejendommen "Dalsminde", Jordkærvej 2.

Fladmose som skøjtebane

Thorkild Vads hustru Nielsine, der var født 1884 og har haft sit barndomshjem på Jordkærvej 6, har fortalt, at Fladmose i vinterhalvåret ofte var oversvømmet, så man i frostperioder kunne gå på den frosne is fra hendes hjem på Jordkærvej om til Øster Bordingvej. En datter Marie Vad, gift Jensen har som barn løbet på skøjter på det nævnte område.

Tørvegravning i Fladmose

I hele 1700-1800 tallet var det gårdens størrelse, der var afgørende for, hvor mange tørv bonden måtte skære i fællesmosen. Efter udstykningen var

det normalt, at gårdmanden solgte retten til at skære tørv fra sit moselod til jordløse daglejere, husmænd m.v.

Der er blevet fremstillet store mængder tørv i Fladmose, men da tørvedyndet efterhånden var ved at være opbrugt, blev der kun produceret en begrænset mængde tørv i 1930'erne. Under Anden Verdenskrig fik tørveproduktionen igen en opblomstring, hvor de sidste tørv blev fremstillet i Fladmose. Tørv var en vigtig brændselskilde, der egnede sig godt til bilæggerovne, hvor den kunne ligge og ulme længe.

Tørvegravningen begyndte, når vårsæden var i jorden. I ældre tid var det skæretørv, som blev afløst af æltetørv, efterhånden som de gode steder i Fladmose blev opbrugt. Tørvedyndet blev på trillebør eller i en hestevogn transporteret hen til ælteværket, hvor det blev æltet til en tynd grød. Når grøden havde en passende konsistens, blev den med en lille hestevogn transporteret ud på marken og fyldt i tørverammer, der lå på græsset. Efter en passende tørretid blev tørverammen flyttet til en ny opfyldning.

Nu skulle konerne og børnene rejse og stakke tørvene. Når tørvene var tørre af solen og vinden, skulle de køres hjem, et arbejde der helst skulle være færdig inden høsten.

Vejmanden samlede tabte tørv op

Fattigmandsbrændsel blev tørvene også kaldt. Mads Kristian Rasmussen, Øster Bording, blev vejmand for Balle Kommune. Han cyklede rundt med sin skovl og udjævnede de største huller i grusvejene og andet forefaldende vejarbejde. Bag på sin cykel havde han en trækasse, hvori han samlede de tørv op, som var tabt ved tørvetransport fra hestevogne/lastbiler. Tørvne kom med hjem i hans tørvekasse.

Engang, han kom ad Øster Bordingvej, traf han gårdejer Thorkild Vad, som spurgte, hvad han havde i den kasse bag på sin cykel. Mads Kristian Rasmussen fortalte, at det var til tørv, der var tabt. Ja, men du har jo ingen tørv i den, og dette måtte Mads Kristian bekræfte, idet der ikke var så meget tørvetransport netop i de dage. Thorkild Vad havde da sagt: "Gå du ind i mit tørvehus og fyld din tørvekasse op".

Udstykningen af fælles byjorde, Fladmose

Den 10. juli 1882 samledes underskrevne lodsejere af den fælles byjord

Fladmose, matr. nr. 9 af Øster Bording hos gårdejer Johannes Andersen, "Karenslund", Øster Bordingvej 20, for i henhold til anmodning fra landinspektør Eriksen at træffe overenskomst om ophørelse af fællesskabet i nævnte fælles mose, og der blev da indgået følgende overenskomst.

1ste.

Grænserne om mosen bliver efter byens udskiftningskort uden for så vidt der er pløjet af landingen, i hvilket fald de tilgrænsende lodsejere beholder hvad de nu har taget i brug.

2det.

Den vej der nu går uden om mosen bliver fremdeles gående som vej til moseskifterne med en bredde af 6 alen uden for Kjærsgaardvejen.

3die.

De til matr. nr. 1 og 5 hidtil udlagte skifter ombyttes.

4de.

De øvrige skifter bliver uforandrede efter landmåler Schmidts kort over mosen, for så vidt bredden angår.

5te.

Græsningen på moseskifterne tilhøre disse og bliver som følge heraf Hartkornet at fordele på lovbealet måde.

6te.

Niels Søndergaard tildeles derhos til selvstændig ejendom den del af fælles sandgraven som han dels alt har taget i brug, dels i dag er tildelt, ligesom og Madame Schmidt.

7de.

Landinspektør Eriksen udfører alle de i henseende til mosernes opmåling og deling nødvendige arbejder for fælles regning, således at det gamle Hartkorn efter udskiftningskortet danner målestokken for hver part deraf. Parcellisterne betaler efter deres Hartkorn til hovedparcellisterne.

8de.

Johannes Andersen har vej til sit ny skifte over Chr. Jensens, der hvor den nu er, ligesom de nuværende veje for tørveskifterne over de forskellige lodder bibeholdes indtil tørvenerne er opskårne.

9de.

Denne forening stemples læst og protokolleres for fælles regning på samme måde som de anførte udgifter.

10de.

Vandledning fra mosen sker for fælles regning.

11te.

Foreningen tilføres hver ejendom konto i skøderegistreret, således indgået tilstået herved med vor underskrift.

Christen Jensen (Hull)	Matr. nr. 5a,	Øster Bordingvej 41
Johannes Andersen	Matr. nr. 1a,	Øster Bordingvej 20
Mikkel Bak Simonsen	Matr. nr. 8a,	Jordkærvej 33
Mads Rasmussen	Matr. nr. 4a,	Øster Bordingstræde 18
Søren Larsen	Matr. nr. 6b,	Jordkærvej 10
Jørgen Petersen	Matr. nr. 6e,	Kragelundvej 2

Niels Søndergaard	Matr. nr. 4i,	Jordkærvej 4
Christian Christiansen	Matr. nr. 7a,	Jordkærvej 8
Jens Svendsen	Matr. nr. 3g,	Øster Bordingstræde 16
Marius Petersen	Matr. nr. 6a,	Jordkærvej 16
Mads Jørgensen	Matr. nr. 2a,	Sinding Hovvej 9
Darling familien	Matr. nr. 3a,	Øster Bordingvej 56

Retsanmærkning frafaldes ved tinglæsningen. På lodsejernes vegne.
Læst den 27. oktober 1882.

Mælkevejen nedlagt i 1985

I 1885 blev en mælke- og møllevej vej på østsiden af sportspladsen oprettet over mod mosen for at dreje ned forbi "Baunsgaard" og videre syd om "Ulvdalsgaard" på Kjærsgaard Mark mod Kjærsgård Mølle. Denne vej blev i årtier anvendt for mange bruger af Fladmose som en genvej i stedet for at skulle ud af Øster Bordingvej - Hvinningdalvej (Jordkærvej) for at komme ud i Fladmose. Mælke- og møllevejen (mosevejen) blev nedlagt i 1985.

Christen Jensen Hull

Fakta
Gudmund Brøgger Lemminger (1928-),
Anker Lemminger (1890-1975)
En datter Marie Vad (1923-2010)

Kjærsgaard Vindmølle

I sin tid blev en vindmølle opført ved Kjærsgård på højdedraget vest for Sankelmærksvej. Hvornår møllen er opført vides ikke med bestemthed, men ifølge tidligere ejer af Grauballe Mølle, Aage Lindholt, hvor møllen endte sine dage, så husker Lindholt, at der i tømmeret på møllen var indhugget årstallet 1850 eller 1852. Rasmus Mortensen skriver i sin bog om Balle Sogn fra 1946, at møllen blev nedbrudt i Kjærsgård 1885-86 på grund af manglende kunder. Møllen blev skilt ad og transporteret til Grauballe, hvor den blev genopført på Grauballe Nygaards daværende jorder,

Gudenåvej 16,
Grauballe.

Hvad årsagen til møllens alt for tidlige nedbrydning i Kjærsgård er vides ikke, men Rasmus Mortensen noterer, at det skyldes hård konkurrence. Netop i 1885 bygger Frederik Vilhelm Lund, søn af den kendte møllerfamilie Jørgen Lund en vindmølle i Gludbjerg, Øster Bordingvej 14, Balle Huse. Møllen får navnet "Gludbjerg Mølle" og fungerede frem til 1925.

Kjærsgaard Vindmølle der blev flyttet til Grauballe

Grauballe Kro

J. Rasmussen, Borup Andelsmejeri overtager møllen

Kort efter århundredeskiftet blev Grauballe Mølle købt af bestyrer af Borup Andelsmejeri, J. Rasmussen, som drev den i en halv snes år. I den periode blev møllen flittigt anvendt til forarbejdning af havre- og byggryn som melmølle, men aktiviteterne gik mere og mere over til kornrensning og grutning til dyrefoder for egnens landmænd.

Jakob Bach sælger møllen til Anders J. Andersen

Den nye ejer Jakob Bach drev ud over møllen en tid savværk, men tiden har åbenbart ikke været for god, idet han i 1924 af økonomiske grunde måtte sælge virksomheden. Kromand Anders J. Andersen, Grauballe Kro, købte nu møllen, som han drev med tilhørende kornhandel. Efterhånden var møllen så nedslidt og dårligt vedligeholdt, at den bare stod som et vartegn for Grauballe By. Anders J. Andersen måtte af helbredsmæssige årsager sælge møllen i november 1953.

Aage Lindholt driver møllen fra 1953

Den nye ejer Aage Lindholt, som da var 42 år og havde godt kendskab til

korn og landbrugsartikler, købte den dårligt vedligeholdte mølle og handelsvirksomheden, som havde en alt for lille omsætning. I de efterfølgende år blev handelsvirksomheden udvidet med, ud over den ekspanderende foderstofforretning, korntørring, fremstilling af kvæg- og kyllingfoder samt salg af olie, brændsel og gødning. I en periode beskæftigede virksomheden 8-10 mand samt kontorpersonale og lastvognsparken talte fire vogne foruden kørsel af fremmede vognmænd. Aage Lindholt afhændede virksomheden i 1987.

Da Aage Lindholt købte møllen i 1953 var den ude af drift, men året efter fik møllen en renæssance efter en kraftig istandsættelse. Det var Aage Lindholts mening, at møllen blot skulle stå som vartegn, men den gamle møllersvend Thomas Hansen fik lov at male lidt korn på møllen. Flere af de ældre beboere i Grauballe ville gerne købe mel som i gamle dage og de kommende år blev møllen anvendt, men bestemt ikke i særlig stor udstrækning, og kapaciteten var heller ikke særlig stor. Hvis det blæste nogenlunde kunne der males 3-4 tønder korn i timen, medens den eldrevne mølle nemt kunne klare 15-20 tønder.

To møllevinger brækkede af efter overisning

Møllen var af en hollandsk type. Vingerne var belagt med sejl, som blev rullet sammen og hæftet til vingerne, når den ikke var i brug. En vinterdag, hvor møllen var i brug og sejlene derfor foldet ud, kom der uventet isslag. Inden man fik sejlene rullet sammen var vingerne blevet så belastet af isslaget, at to af vingerne brækkede og faldt af.

Vindmøllen blev revet ned i begyndelsen af 1960'erne, idet en fuldstændig istandsættelse blev anset for at være for kostelig. Endvidere blev den vurderet for dårlig til at blive fredet. Men møllen var ellers lavet af godt kram, så tømrermester Hebsgaard i Grauballe købte den gamle mølle og fik det gode tømmer opskåret til byggemateriale. Således blev noget af en vinge brugt til en ny lofttrappe på Annexgården i Svostrup, hvor den i dag fungerer til alles tilfredshed.

Rasmus Mortensen (1884-1965)
Frederik Vilhelm Lund (1852-)

Får på heden i Balle sogn

Fåret hører til et af de første dyr, som mennesket tæmmede. Det skete for ca. 9.000 år siden i Mellemasien. Fåret kom til Danmark i bondestenalderen ca. 4.000 f. Kr.

Op til slutningen af 1800tallet var fåret helt uundværligt i den selvfor-synende landbohusholdning, da det var nøjsomt og kunne udnytte græsning, der var for ringe til andre husdyr, og så kunne dyret sagtens finde en stor del af føden på de dengang ofte store lyngsletter.

Fårets mælk kunne man bruge til at lave ost, og ved slagtning fik man kød, som både blev spist fersk og saltet ned. Af fårets fedt, kaldt tælle, støbte man lys. Men den største betydning var ulden, som var almuebe-folkningens vigtigste råmateriale til tekstiler såsom klæder og sengetøj.

Ved anvendelse af fårets uld til fremstilling af tekstiler er uldens kvalitet, såsom finhed, farve, blødhed, længde og styrke af stor betydning. Man begyndte derfor tidligt at fremavle får med en mere optimal uld til tekstilfremstilling.

Antallet af får optræder i skøder

Derfor ser man også af købekontrakterne og skøderne i 1800-tallet, at fårene optræder så at sige ved hver eneste gårdhandel. Ved de større gårde

som "Balle Overgaard" er der ved skødet i 1857 nævnt 110 får og ved "Højholtgaard" i Hvinningdal så sent som i 1914 ca. 100 får. Men også ved et simpelt gadehus er der nævnt et eller flere får, som var en del af den daglige fornødenhed. Det var ofte børnene, der var hyrde for de nøjsomme dyr. På Hvinningdal Hede ser vi sønnen fra gården "Meldgaard" i Hvinningdal, Anders Jensen Meldgaard, som fårehyrde for sine forældres fåreflok. Her er ikke nævnt noget antal får, men derimod skriver lærer Tage Bundgaard Lassen, Tovstrup, om Anders Jensen Meldgaard.

Anders som hyrdedreng

"Anders kom tidlig til at tage del i gårdens arbejde. Som dreng drev han fårene ud på heden, (området ved Jordkærvej 7), og han blev snart fortrolig med den særegne natur, der rådede her. I timevis kunne han ligge i lyngen og lytte til vindens susen over lyngtæppet, til lærkens glade triller og til hejlens klagende skrig.

Han glædede sig over hver fuglerede, han fandt i sit kongerige, og græd bitre tårer, når han fandt en rede plyndret af hedens rovdyr. Hugormen var hans arge fjende, den lærte han tidligt at være sig for, men han blev dog alligevel en dag mærket af dens gifttænder og lå i flere timer lammet i det ene ben, før gårdens karl fandt ham og fik ham båret hjem.

Blev tiden ham for lang ude på heden, læste han Ingemanns romaner, der optog ham i allerhøjeste grad, og når han var færdig med en af bogerne, genoplevede han i leg alle de store historiske begivenheder, Ingemann så levende havde skildret.

Efter sin konfirmation kom han til at arbejde på et teglværk, og han blev nu efterhånden klar over, at han ikke i fremtiden havde lyst til at blive ved landbruget, og han satte sig det mål, at han ville være skolelærer. Sognets gamle lærer, til hvem han betroede sig, talte hans sag for faderen, og denne gik efter lange overvejelser med til at lade sønnen komme til bogen.

I 1867 tog Anders Melgaard lærereksamen,

← Anders Jensen Melgaard

og samme år fik han ansættelse som lærer i landsbyen Emborg ved Mosso".

Kvinderne klippede fårene

De fåreracer man normalt brugte i 1800-tallet var dansk landfår, der er en krydsning mellem oprindelige fåreracer, spanske merino får og flere engelske racer. Et får der fortrinlig egner sig til dansk land- og hedebrug.

I ældre tid blev fåreklipping gerne foretaget to gange om året, forår og efterår. Det var tidligere et kvindearbejde at klippe får, og det skulle gerne foregå et sted i læ for vinden. Benene blev bundet sammen, og fårene blev lagt på et dækken, så ulden ikke blev snavset. Til klippingen anvendte man en uldsaks, der er kendt langt tilbage i tiden. I dag foregår klippingen kun en gang om året, og det sker med elektrisk klipper, som ingen tid tager.

Uldsaks

Jens Heine Overgaard fortæller, at på "Balle Overgaard" blev fårene vasket to gange om året, lige før de skulle på skuets, og før de blev klippet om efteråret.

Efter klippingen blev ulden sorteret efter kvalitet, og når mørket tog til ud på efteråret, begyndte det store arbejde med at forarbejde ulden til garn. Ulden blev kartet, spundet og evt. farvet, hvorefter den var klar til brug.

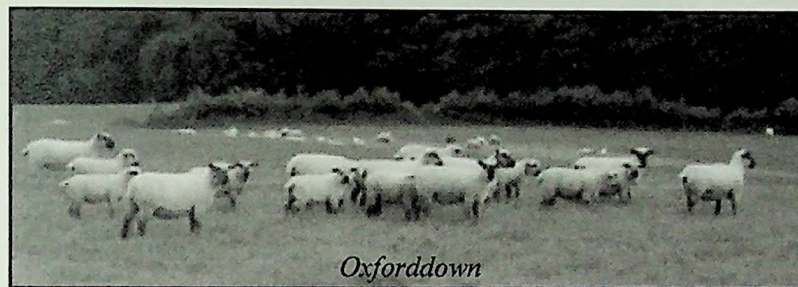
Om efteråret i oktober måned blev der slagtet får, fortæller Jens Heine Overgaard, gerne to tre stykker. Det var også kvindernes arbejde at slagte får. Benene blev bundet sammen og fåret lagt op på en kasse. Alle fårelår blev saltet og røget eller tørret, og så blev de brugt til pålæg. Det var almindeligt, at der kom et hel fårelår ind på bordet. Så kunne enhver skære deraf til at lægge på sin mellemmad.

Fåreavlere i Balle sogn

I Balle sogn har der været flere som med stor dygtighed har opdrættet får. En af dem var Andreas Mikkelsen fra gården "Granly", Nørhedevej 42, Øster Bording. Han var en dygtig landmand, der havde en jerseybesætning

på ca. 25 køer af fin kvalitet. Andreas Mikkelsen leverede mælk til Sinding mejeri. Han havde også en fin bestand af får på 12-14 moderfår med salg såvel her i landet som til eksport.

Men den største fåreopdrætter i måske hele Danmark var Jens Jensen Overgaard fra "Balle Overgaard". Han havde en flot bestand af oxforddown racen, som var en meget udbredt race opført med 88 dyr i stambogen VIII fra 1937. Jens Overgaard holdt af sine dyr. Han var den person på landsplan, som var mest repræsenteret i ovennævnte stambog.

Oxforddown

Jens Overgaard hjemtog præmier på alle sine udstillede væddere/får, enten det var på lokale udstillinger i Kjellerup, Silkeborg, ungskuerne eller på landsskuet Bellahøj ved København.

Fra et stambogsblad:

Vædder af Oxforddown race. nr. 441, født marts 1930 hos ejeren Jens Overgaard. Solgt 1930 til Aage Lidegaard, Bonding pr. Skive for 100 kr. Tilbagekøbt 1932 med et Lam.

Beskrivelse: Ungskuets 1932; God type, særlig godt Præg, fin uld. Bedækket i 1932, 12 Får.

Præmier: 1. Pr. v. lokalskuet i Silkeborg og 2. Pr. ved Ungskuets 1932.

Fader: Overgaard Stilgoe, Stbg. nr. 419. – Moder: Julle født 1926 hos Jens Overgaard, Balle Overgaard. 1. Pr. v. Lokalskuet i Silkeborg flere gange 2. Pr. ved Ungskuets 1931.

Afkom: 12 Får som gav i 1932 21 Lam, hvoraf 9 er solgt til avl. Af afkommet er stambogført; Jarl, Stbg. nr. 519.

Jens Jensen Overgaards arbejde for at beplante heden

Niels Jensen (Overgaard) havde i sin tid ca. 110 får på "Balle Overgaard". Sønnen Jens Jensen Overgaard, der er født og har haft sin opvækst på "Balle Overgaard", måtte som dreng vogte gårdens får, når de græssede ude i lyngbakkerne. Der fortælles: *"Engang han vogtede får ude på den vidstrakte lynghede ved "Kloborg" var han faldet i søvn. Da han vågnede, havde han drømt, at han lå i skyggen under et stort træ og hele lyngheden var en stor skov. Han bestemte sig da til, at han ville beplante området. Der er rejst en sten ude ved "Kloborg" og en ved jagthytten".*

"Balle Overgaard" 1897

***"Af fattig Hede han skabte Skov.
Saa rejste han Sten til varig Lov".***

Ved Jens Jensen Overgaards bryllup den 14. juli 1893 med Charlotte Hansen, satte han sig det mål, at han ville være fri for sandflugt på sine marker. Han forstod, at midlet mod sandflugt var træplantning, som han straks påbegyndte.

Siden er Overgaard plantage år for år vokset i højde og omfang. Mere end 100 tdr. land hede og simpel agermark fik Jens Overgaard i nøje samarbejde med Hedeselskabet tilplantet på egen jord, ligesom han afrundede plantagen med arealer, han købte af naboer og kultiverede. Men ikke alene plantede han selv; det var ham meget magtpåliggende også at få andre dertil. Det lykkedes gerne. Når folk f. eks. ønskede, han skulle kautionere

for dem, kunne han betinge sig, at de hvert år plantede en tdr. land eller lignende. Endelig så menneskene jo tydelig nok, det kunne nytte at plante.

På mange måder udførte Jens Overgaard en frugtbar virksomhed for plantningssagen. Gennem en årrække var han formand for Silkeborg og Omegns Plantningsforening. I 1918 modtog han De samvirkende Plantningsforeningers sølvbæger og samme år Silkeborg og Omegns Plantningsforenings sølvbæger.

Anders Jensen Melgaard, 1844-1893
Jens Heine Overgaard 1931-
Andreas Mikkelsen 1923-2003
Jens Jensen Overgaard 1864-1948
Niels Jensen (Overgaard) 1828-1894

Mindeplade for Jens Laursen i Balle Kirke

På gården "Solbakgaard", Brunbakkevej 4, Balle Mark, boede Laurs Jensen og hustru Ane Margrethe Eriksdatter. De var selvejere af "Solbakgaard", som stadig eksisterer, men den er totalt ombygget og flyttet lidt mod øst.

Den 3. maj 1840 fødte Ane deres 3. barn, en dreng, som blev døbt den 14. juni i Balle Kirke og fik navnet Jens Laursen. De havde derudover en datter Kirsten Marie født i 1830 og en søn Erik født i 1832.

Ingen tænkte vel på, at Jens Laursen engang skulle komme til at kæmpe for Danmark, og at hans navn som et værdigt minde skulle komme til at hænge i våbenhuset i Balle Kirke.

Jens Laursen gik i Balle Skole, som dengang lå på hjørnet af Balle Kirkevej og Brorsonsvej og her fik han gode karakter både i kundskab og opførsel.

Den 6. januar 1849 mistede han sin far, der døde af brystsyge (TB).

Den 9-årige Jens måtte hjælpe moderen, sin storesøster og bror med arbejdet på gården. Jens blev konfirmeret den 23. april 1854 i Gødvad Kirke. Balle og Gødvad var dengang samme pastorat.

Jens begyndte sin soldatertid i 1863

Jens Laursen blev på sessionen taget som soldat til 11. infanteri bataillon, 2. kompagni med soldatenummer 557. Hans højde var 62½ tommer = 163 cm.

Den 16. maj 1863 mødte han for at aftjene sin soldatertjeneste og af lagde samme dag ed til kongen og fædrelandet Danmark.

Jens Laursen blev udnævnt til underkorporal den 2. marts 1864, og han var således med i krigen i Slesvig-Holsten som infanterist. Det er hærens fodfolk med lettere håndvåben.

Allerede om morgenen den 18. april 1864, da 11. regiment var rykket i stilling på Als, var de blevet livlig beskudt af fjendtlig artilleri (3-4 batterier), der var blevet opført om natten, og som dannede indskæringen dels nord for Alminde teglværk, dels langs kysten af Storskoven til hen imod Sandbjerg. Denne ild blev for en tid besvaret af vore faste batterier ved Als kysten, nemlig skovbatteriet og Rønhave batteriet. Geværilden fra det prøjsiske infanteri langs kysten blev ved indtil kl. 12 middag, men først kl. 3½ eftermiddag trak fjenden sig tilbage.

Rønhave lå syd for søndre batteri, der ligger over for Sandbjerg Slot på den anden side af Als Sund.

Augustenborg Slot indrettet som lazaret

Jens Laursen blev ramt og alvorlig såret af den preussiske kanonild, idet preusserne foretog nogle skinangreb fra Sundeved over mod Als. Augustenborg Slot var under krigen 1848-1850 og 1864 indrettet til lazaret. Hertil blev Jens Laursen ført de ca. 8 km, men han var død ved ankomsten til lazarettet. Jens Laursen blev begravet dagen efter den 19. april på Augustenborg Kirkegård, som i hast var blevet oprettet og indviet som krigskirkegård. Kirkegården ligger 750 meter øst for slottet, og her blev der de kommende dage begravet 374 soldater.

Efter 100-års dagen for slaget i 1864 blev Augustenborg Kirkegård renoveret og mange af de gamle gravsteder blev slettet, men stadig frem-

træder kirkegården som en krigskirkegård med mange gravsteder og indskrifter til ære for de mange faldne soldater i de to krige. Jens Laursens gravsted blev ved renoveringen slettet.

Mange fra 11. infanteri bataillon, 2. kompagni mistede livet under slaget i 1864. Således omkom i alt 100 officerer og menige soldater. Fem officerer og 59 menige blev dræbt, 24 blev stærkt sårede og døde senere og 12 døde af sygdom under fangenskab. De mange faldne soldater blev begravet vidt omkring blandt andet i Slesvig, Flensborg, Middelfart, Odense og Augustenborg.

Jens Laursen står opført i kirkebogen for feltpræsteembedet i Rendsborg under "Døde Mandkjøn" side 223-24 med tilnavn Balle. I Balle sogn modtog sognepræst Mathias Theodor Matzen meddelelsen om dødsfaldet af kommandant Münster fra 11. bataillon.

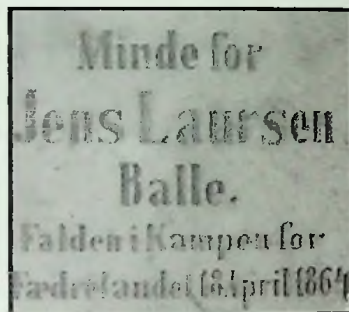
Der samles ind til minde

Naturligvis var det et savn for hele Balle by og sogn, men ikke mindst for familien, hvor Jens Laursen havde været en stor og nødvendig hjælp på gården.

Befolkningen i Balle, foranlediget af en jævnaldrende kammerat Daniel Petersen fra "Neder Buskelund", indsamlede penge til et minde for Jens Laursen. En mindeplade blev hængt op på kirkens nordside ud for indgangsdøren. En brorsøn Jens Bekmann sad altid på bænken ud for mindesmærket, når han var i kirke.

I 1957 under kirkens restaurering blev mindesmærket nedtaget og efter nogle år blev det indmuret på vestsiden i våbenhuset. Mindesmærket måler 19 x 20,5 cm og hænger her til ære for og minde om Jens Laursen.

Laurs Jensen 1806-1849 og hustru Ane Margrethe Eriksdatter 1803-1888.
Daniel Petersen 1840-1935 fra "Neder Buskelund"
Jens Bekmann født 1877

Skovhuset, Overgårdvej 14

Ejendommen er i 2001 en beboelsesejendom med en lejlighed, udhus og overbygget swimmingpool. Ligger i skovområde med lidt jord nord for ejendommen, som er beplantet. Jorden er mest sandjord. Ejendommen har matr. nr. 11-29: Ejerlav: 29 Overgaard, Balle sogn. Den har et areal på 14.670 m².

Ejer/læst:

	0. Laust Madsen
03/09 - 1915	1. Carl Madsen
28/07 - 1916	2. Georg Madsen
22/02 - 1918	3. Søren Christian Bang
24/07 - 1952	4. Kirstine Jepsen, Elling

21/09 - 1953	5. Svend Damholt Kristensen
08/07 - 1967	6. Christen Christensen
	7. Verner Henriksen
18/09 - 1984	8. Preben Rasmussen
29/05 - 1985	9. ASX 4215 Aps
25/02 - 1986	10. A/S M & V v/Kuleruch, Herning
25/08 - 1986	11. Dorthe Åskov Christiansen
11/05 - 1988	12. Kreditforeningen Danmark
11/05 - 1988	13. Sven Iversen

1. Carl Madsen.

Bygger de første bygninger i efteråret 1915, som broderen Georg Madsen så overtager i 1916. Parcellen er udstykket fra forældrenes husmandssted, Overgårdvej 12, Overgård Mark. Carl Madsen betaler 400 kr. for jordarealet.

2. Georg Madsen

Georg Madsen havde løst sognebånd til Funder sogns kirke. Ved folketællingen i 1916 er Georg Madsen ugift og har sin mor boende, som får fattighjælp.

Georg Madsen noteret for:

Indkomst:	400,00 kr.
Formue:	0,00 kr.
Statsskat:	0,00 kr.
Kommuneskat:	1,00 kr.

3. Søren Jens Christian Bang

Søren Jens Christian Bang kommer fra Tørring Melhede og overtager ejendommen med 3 tdr. kartofler + en dyng murbrokker. Købesummen er 1.600 kr. Det er et lån på 800 kr., kontant udbetaling 540 kr. + en veksels på 260 kr.

Søren Bang har på et tidspunkt en gæld på: 1600 kr. + 800 kr. samt en veksels hos Jens Overgaard på 150 kr. Jens Overgaard havde det princip, at han godt ville skrive på en veksels mod at vekselsnaveren lovede at plante et stykke til med træer, som Jens Overgaard leverede.

Søren Bang havde en ko og nogle får på stedet. I 1921 arbejdede han som tørvearbejder hos fabrikant Rasmus Frederik Henriksen på Moselundgaard, Moselund. Søren Bang havde et stort skæg, som han engang solgte.

Han havde vist to sønner, der under krigen 1940-45 kørte for Vagner Hjørt på Vandel flyveplads.

Søren Bang solgte stedet og købte et hus på Lysbrogade i Lysbro, hvor de boede til deres død.

4. Kirstine Jepsen, Elling

Da hun købte stedet i 1952 var hun enkefrue fra Elling, Funder sogn. Hendes samlever var en Knudsen fra Funder sogn, som var gift og havde to damer, som han skiftevis boede hos. Hun solgte stedet og købte en ejendom på Kongshedevej, Kragelund sogn.

5. Svend Aage Damholt Kristensen

Svend Kristensen blev gift den 20. februar 1944 i Engesvang Kirke med Eva Alvida Sørensen. Fra 1945 til 1957 fik de ni børn. En dag, da et af børnene ikke havde været i skole, (Kragelund skole), havde læreren spurgt, hvorfor han ikke havde været i skole dagen før. Drengen havde da fortalt, at han havde fået en lillebror. "Nå ja, men I er jo mange derhjemme," havde læreren sagt. "Nåh, det ved jeg nu ikke," svarede drengen kvikt, "ovre hos "Bette fis" (en nabo i Funder sogn) er de foran os med en."

Svend Damholt Kristensen kom fra Guldforhoved, hvor han havde været bestyrer på en gård. I Overgård gik han ud som daglejer. Han satte høj rejsning på huset og indrettede værelser på loftet. Stråtaget udskiftede han med et fast tag.

Der hørte godt 3 tdr. land til, hvor de gerne havde en ko og en gris til eget brug. De havde egen brønd og hentede vandet op med en spand bundet i en snor. Om sommeren gik brønden altid tør og de hentede da vand i Mågedammen eller hos naboen Verner Fjeldgaard Nielsen, Overgårdvej 10.

Svend Damholt Kristensen solgte og de flyttede til Vinderup. Efter nogle år flyttede de tilbage og bosatte sig i Kragelund by. Han fik begge ben amputeret i 1973 og 1975. I 2002 solgte Eva huset i Kragelund by og flyttede i en lejlighed på Kragelundvænget 5.

6. Christen Christensen

Christen Christensen var lærer fra Fjaltring i Ramme sogn. Han har aldrig boet på stedet. Det var meningen, at Christen Christensen ville omdanne stedet til lejrskole og der blev plantet en del læbælter omkring stedet, men tanken blev opgivet af økonomiske grunde og stedet blev solgt.

7. Verner Henriksen

Verner Henriksen blev også kaldt "Den ridende Post". Han var post, senere restauratør og indehaver af Munkekroen, Silkeborg. På sine gamle dage (1999) som 83årig, startede han en sommerkro på Sjælland.

Verner Henriksen byggede nyt stuehus i 1973 på samme sokkel som

det tidligere hus. I 1976 nedbrændte det nye stuehus. Ilden menes opstået i fyrrummet.

Verner Henriksen byggede udendørs swimmingpool, som han senere lod overbygge. Han boede selv i en periode på stedet sammen med Jytte Kjær Hansen.

I forbindelse med svindel med spilleautomater var stedet stærkt omtalt, da automaterne blev efterset og indstillet på ejendommen. Det var også stedet, hvor der blev dyrket erotiske forhold og flere piger havde ophold her. En nabo har udtalt: "Her skete der da noget, her var en livlig trafik".

8. Preben Rasmussen, bygmester

Stedet stod tomt i lang tid. Preben Rasmussen har aldrig boet her.

13. Sven Iversen

Sven Iversen er elektrotekniker. Et dejlig stort hus med masser af plads og naturskønt område. Nord for huset et par garager.

Ejendomsværdi:

01/10 - 1950:	4.600
1974/75:	2.900/ 100.000
2001:	220.400/1.550.000
2002:	276.400/1.600.000

Hæftelser

Dokument vedrørende Grathe Hedes mergelbane Læst 04/11 - 1910.

Dokument vedrørende ret til tørveskær i Omsejlingsmosen.

Skadesløsbrev på 800 kr. til tømrermester Richard Kjær, Silkeborg. Læst 17/07 - 1914.

Carl Madsen, født 05/08 – 1893 på naboejendommen Overgårdvej 12. Gift med Andrea Pedersen, født 1892.

Børn: Henry Madsen født 02/07 – 1915 Overgård Mark

Georg Madsen født 23/04 – 1890 på naboejendommen Overgårdvej 12. Gift 21/11 - 1916 Balle kirke med Anine Jensen, født 24/09 – 1897 Allingskovgaard, Svostrup sogn.

Børn: Kirstine Marie Madsen født 10/12 – 1917 Overgård Mark

Søren Jens Christian Bang, født 13/02 - 1887 Silkeborg – dør i Lysbro. Gift med Bothilde Marie Thomsen, født 30/11 - 1880 Højrup Sønderjylland – dør i Lysbro.

Børn: Svend Bang født 1906 Tørring, Bestyrer af Svostrup kro, boer i Ans.

Barn, der døde som helt lille i Tørring

Henry Peter Bang født 36 - 1913 Tørring

Villy Bang født 19/03 - 1915 Tørring

Arnold Bang født 24/11 - 1916 Tørring

Mary Margrethe Bang født 30/04 - 1918 Overgård Mark. Gift med

Frede Præmgsgaard Andersen, født 29/03 – 1907.

Aksel Bang født 13/02 - 1921 Overgård Mark

Lilly Bang født 02/01 - 1923 Overgård Mark

Edith Bang født 13/12 - 1925 Overgård Mark

Svend Aage Danholt Kristensen, født 02/02 – 1921 Moselund. Engesvang sogn – dør 05/10 – 1992 Kragelund by og sogn. Begravet på Engesvang kirkegård. Gift 20/02 – 1944 Engesvang kirke med Eva Alvilda Sørensen, født 19/01 – 1925 Vøllerslev sogn, Præsto – dør –/09 – 2005 i Kragelund.

Børn.

1. Jens Peder Kristensen født 1945

2. Marie Kristensen født 1946

3. Ruth Kristensen født 1947

4. Grethe Kristensen født 06/06 – 1949 Guldforhoved, Bording

5. Hans Kristensen født 26/02 – 1951 Guldforhoved, Bording

6. Erna Kristensen født 19/04 – 1952 Guldforhoved, Bording

7. Jørgen Kristensen født 1953 Overgård Mark

8. Jytte Kristensen født 1955 Overgård Mark

9. Henning Kristensen født 1957 Overgård Mark

Verner Henriksen, født 03/08 - 1916, Bording by og sogn – dør 20/09 – 2006 Silkeborg.
Jytte Kjær Hansen, født Poulsen 03/01 – 1943 - dør 16/10 – 2002 Silkeborg.

Sven Iversen. Gift/samlever med Mette Hahn-Pedersen, jurist/amtsfuldmægtig ved Viborg amtskommune.

Børn: 2 drenge og 1 pige.

Birgits opvækst på Balle Nørremark

Birgit Krogh Jensen interviewet af Frede Skipper juli 2012

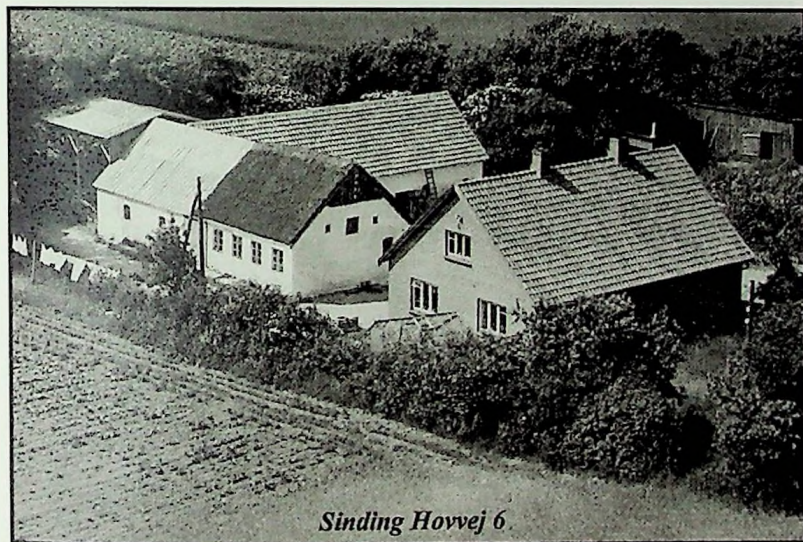
Forældre

Da mine forældre, Anders Krogh Sørensen (1913-1967) og Ragna Kirstine Sørensen (1919-2009) kom her til egnen fra Djursland i 1940, boede de først i "Æblegården", Bøgedalsvej 30, 8680 Ry, men flyttede siden til Glarbo. Da jeg blev født i januar 1953, boede de i skovfogedboligen "Rødebækhus" på Sønderkovvej ved Slåensø. Far arbejdede her som skovarbejder.

Balle Nørremark

I marts 1953 flyttede vi til Balle Nørremark (adressen blev senere Sinding Hovvej 6), hvor vi havde et landbrug på 19 tdl. Det blev drevet som blandet landbrug. Besætningen bestod af køer, kalve, grise og høns.

Markarbejdet blev i starten udført med vores hest kaldet "Olsen". Se-

Sinding Hovvej 6.

ner fik vi en grå Ferguson, som vi havde fælles med naboen Peter Pedersen, Sinding Hovvej 4, "Bakkebo", som var ungkarl og boede sammen med sin mor, Anne Marie. Da hun døde, fik Peter en god husbestyrerinde – Elna Andersen (mor til 5). Dem var jeg rigtig glad for at besøge. Knud Rasmussen, Sinding Hovvej 2, var også med i fællesskabet omkring en del af markarbejdet og i høst.

Vi havde to hunde Bobby og Krik (jeg kunne ikke sige Kvik), og senere fik vi Smut, som kom over til naboen, da mor og jeg flyttede til Øster Bordingvej 31, Øster Bording i 1968. Bobby var en fantastisk hund, der blev udlånt som rottefænger. Det var mælkekusken, som boede i det nuværende "Trægården", Brunbakkevej 4, der lånte ham med hjem, når der skulle tærskes. Han kom simpelthen med mælkevognen, hvor han stod mellem mælkejungerne.

Ud over hundene, som jeg holdt meget af, havde vi op til 13 katte, som fik varm mælk ude i stalden. Der havde jeg også et krus, så jeg kunne få et glas varm mælk.

Da jeg var enebarn – længe ventet – havde jeg jo ikke nogen søskende

Anders Krogh Sørensen, Ragna og Birgit, marts 1953

at lege med. Men jeg legede med nogle nabobørn. Det var mest drengene, der var jævnaldrende med mig.

Det var Lilly og Walther Niensens drenge: Harly, Tommy og Johnny fra Brunbakkevej 12, og Else og Aage Sørensens: Viggo, Knud, Søren, Bodil, Erik og Finn fra "Maaruplund", Sinding Hovvej 7, og Inger og Arne Skovs: Preben, Margit og Flemming, Viborgvej 75.

Hjalp med i arbejdet som fem årig

Allerede som fem årig havde jeg opgaver med at hjælpe til ved landbruget. Det var blandt andet at køre traktoren frem, når vi var ude efter korn. Jeg skulle styre traktoren i lav fart og i lavt gear. Når jeg skulle standse, stod jeg op, for jeg kunne ikke koble ud, når jeg sad på sædet, idet mine ben var for korte.

En gang gik det galt, fordi det var hårdt for mig at stå på koblingen. Pludselig hoppede traktoren frem, og Knud, som stod oppe i kornlæsset, faldt bagover. Der skete ikke noget med Knud, men far skældte ud, og det synes jeg var træls. Jeg var ked af det og syntes nok, det var lidt uretfærdigt, for mine små ben var så trætte. Jeg var kun fem år.

Jeg skulle også hente køerne, når de skulle ind og malkes. Det kunne tage lang tid at hente dem helt nede i den anden ende af marken, og de skulle absolut græsse hele vejen hjem. Det grønne græs langs markvejen var åbenbart bedre end det på marken.

Senere, da jeg blev ældre, hjalp jeg også med til at tynde roer.

Der blev købt bil

Min mor var i den grad medhjælpende hustru, fordi min far døjede meget med astma og kronisk bronkitis, som han var indlagt for mange gange. Når han havde det dårligt og hev efter vejret, kunne han ikke klare det tunge arbejde.

På et tidspunkt fik vi en Renault varevogn, og det var en stor hjælp for far i hverdagen. Så blev han fri for at cykle.

Da vi havde fået bil, blev der også flere muligheder for at besøge familien på Djursland.

Vi levede i små kår, og det var svært for far og mor at få det til at løbe

rundt. Det kunne være at høsten slog fejl, der kunne være uheld med dyrene, eller der var maskiner, der skulle repareres. Mor fik sjældent sine ønsker til lidt fornyelse inden døren opfyldt. Det var jo driften, man skulle tænke på, så hendes ønsker måtte vente til bedre tider.

Jeg har tit oplevet, at far måtte skrive på en veksels, indtil en gris skulle leveres. På den måde klarede de sig altid. Far og mor var jo ihærdige og stabile, så det gik.

Salgsvogne kom ud til os

Mens vi boede på Balle Nørremark, kom der forskellige salgsvogne ud til os. Bageren fra Skæggær var en af dem - en rigtig flink mand. Jeg husker ham tydeligt, fordi han havde et modermærke på kinden og et dårligt ben. Han kom i sin varevogn, hvor der var hylder bagi med kager, rugbrød og franskbrød. En gang imellem købte vi kager hos ham, og det var især hindbærsmutter, der var lækre.

Ud over bageren kom der en slagter, og af og til også en fiskebil.

Så var der jo Peter Vævefejl, og tit var det svigersønnen Anders, der kom. Han havde alt fra knapper, knappenåle, undertøj, strømper, bluser og kjoler med i sin bil. Navnet Peter Vævefejl fik han nok, fordi han ofte brugte udtrykket: "De får det lige lidt billigere, frue, for der en vævefejl". Ellers handlede vi hos ham inde på Vestergade og senere på Jernbanevej.

Som ti årig begyndte jeg at køre bil. Når far skulle bruge bilen i løbet af dagen, og det var tåget, døjede han med at få vejret, og så bad han mig om at hente den, inden jeg skulle i skole. Jeg havde flair for det der med at køre bil, så jeg bakkede den ud og kørte den om til bagdøren.

Om vinteren, når der var meget sne, stod bilen ovre ved Else og Aage Sørensen i "Maaruplund". De havde også telefon, så når vi skulle ringe, gik vi over og lånte deres telefon. Det var nærmere end til centralen i Skæggær.

Aage Sørensen →

Jeg hjalp far, da han var målerafløser

Min far ville gerne tjene nogle ekstra penge, og da han var god til at føre regnskab, havde han i en periode job som målerafløser for elforsyningen. Når han skulle rundt på gårdene, var jeg tit med ham. Mit job var at kravle op på loftet for at aflæse måleren, og så kom jeg ned med tallet, som far skrev ind i en bog med kalkerpapir. Når sådan en bog var udtjent, fik jeg det gamle kalkerpapir. Jeg kan huske, hvordan jeg brugte det til at skrive igennem med. Det var sjovt at lege kontorjob.

Jeg havde to bedstefædre, der kom på besøg et par gange om året. Lille bedstefar fra Ommestrup (morfar) - min mormor var død mange år, før jeg kom til verden - og store bedstefar, som boede hos faster Nete i Hollandsbjerg på Djursland. Hende holdt jeg af som en bedstemor. Min farmor var død, da min far var 10 år.

Far og mor holdt aldrig ferie. Det kunne måske blive til en enkelt fridag, typisk langfredag, hvis vi kunne få nogen til at passe dyrene. Så besøgte vi familien på Djursland en hel dag. Ellers besøgte vi dem bare en eftermiddag. Min mors søskende boede i Randers, Mørke, Hornslet og Øster Alling og faster Nete i Hollandsbjerg. På sådan en tur besøgte vi altid flere ad gangen.

Renaulten var blevet skiftet ud med en folkevogn. Den var far rigtig glad for.

Det skal også lige bemærkes, at vi havde radio men ikke fjernsyn i min barndom.

Da mor tog kørekort

Da far døde, havde mor ikke kørekort, så det var mig, der holdt den lidt i gang. Jeg kan huske, at jeg kørte den hen ad markvejen til det sted, hvor vi i gamle dage tog vand op af en brønd og kørte det hjem i transportspande. Her vendte jeg bilen, så mor kunne prøve at køre den, men hun havde skræk for at køre bil, så det blev ingen succes den dag, men hun havde mod på at tage kørekort, og det klarede hun flot og til stor gavn for hende og mig.

Hun havde jo været medhjælpende hustru ved landbruget, men nu skulle hun have noget arbejde for at forsørge os. En tom ejendom kommer

hurtigt til se at forfalden ud, så derfor skulle den sælges, efter at far var død. Jorden var lejet ud, men indtægten derfra kunne kun dække ejendomsskatterne, så der var ikke noget at leve for.

Mor fik arbejde på Neckelmans Farveri på Drewsensvej. Mens far levede, havde hun haft aftenjob i kantinen på den store fabrik på Kejlstrupvej. Et job hun var meget glad for, så det gjorde, at hun havde lettere ved at få fast arbejde.

Nu var det rart, hvis hun kunne køre i bil på arbejde. Ellers cyklede hun tidligt om morgenen for at gøre rent og passe kantine, og hjemad var det jo op ad bakke til Balle Nørremark - senere til Øster Bording. Kørekortet gav også mulighed for, at hun kunne tage mange ture til Djursland for at besøge familien.

Vi handlede hos Otto Balle i brugsen, Balle Kirkeby

I min barndom blev dagligvarer købt i brugsen i Balle Kirkeby hos uddeler Otto Balle. Det var dengang, man handlede på bog, og man betalte en gang om måneden. Vi havde nr. 47. Tit var det mig, der cyklede til brugsen for at købe ind. Hos brugsen købte vi også benzin. Det var BP, og det fik hurtigt øgenavnet bonde-pis. Det var finere at køre på Shell benzin.

Vi handlede også hos L. C. Lauritsen nede i Østergade, som solgte grovvarer. Jeg var sommetider med far nede hos dem, når der skulle hentes koks, korn eller grovvarer og betales regning.

På et tidspunkt havde vi kun én ko tilbage, og så kunne det ikke betale sig at levere mælk til mejeriet. Men mælken blev udnyttet alligevel. Mor lavede knapost og is. Isen cyklede jeg ud med

til frysehuset i Balle Kirkeby, der lå ved siden af "Kirkegaard". Der havde vi en halv fryseboks, som også blev fyldt med gris, når vi havde slagtet.

Når der skulle slagtes gris, kom der en hjemmeslagter. Det var skrækeligt for mig, når der skulle slagtes. Den hylede og skreg den arme gris, der blev stukket og hængt op. Det var bare for meget for mig, så jeg gik ind og holdt mig for ørene.

I det hele taget var det forfærdeligt for mig, når dyr skulle sendes på slagteriet. Jeg græd, når de blev hentet. En gang overfaldt jeg nærmest vognmanden, der kom for at afhente dyr til slagteriet. Jeg var ikke ret gammel, da jeg slog og sparkede ud efter vognmanden, men han kunne jo ikke gøre for det. Viggo Skov kom også til os for at hente grise, men det var nu ikke ham, jeg var vred på.

Når grisen var slagtet, parterede mor den halve gris, som vi selv beholdt. Normalt delte vi en gris med naboen. Mor fik utroligt meget ud af den halve gris. Der blev lavet sylte af hovedet, og der blev lavet stege, fars og medisterpølse, hvor jeg hjalp med at holde på tarmen og tage fra. Det var mor rigtig knøv til. Hun havde gået på husholdningsskole og tjent som ung pige i huset i Århus og var nærmest udlært inden for køkkenfaget.

Vi havde spisekammer og en husholdningskælder til opbevaring af vores madvarer. Det var blandt andet til syltede ting fra haven. Vi havde jo ingen fryser hjemme, kun den halve boks i frysehuset.

Jeg kan også huske, at maden blev lavet på et komfur, hvor vi fyrede med brænde og briketter. Senere fik vi gaskomfur.

I Balle Forsamlingshus gik mor til sykursus, som blev afholdt af husmoderforeningen. Hun syede meget af sit eget og mit tøj, som man gjorde dengang.

Fritidsjob som barnepige

Et sted hvor jeg var barnepige, mens vi boede på ejendommen, var hos Ingefrid og Hans Brunholm Jensen, som kom fra Sjælland og boede på ejendommen "Damgaard" lige efter Balle Kirkeby Skole, der hvor der nu er bed and breakfast. Som barnepige fik jeg én kr. i timen. Jeg arbejdede også i marken for Hans og Ingefrid, hvor jeg kørte en hel dag og harvede med traktor - også til én kr. i timen.

Julen

Julen fejrede vi tre alene. Det var en tradition, at vi gik i kirke, og den tradition har jeg beholdt lige siden min barndom. Jeg har fået fortalt, at den første jul på ejendommen var vi så fattige, at vi ikke havde noget at holde jul for. Der var noget på ejendommen, der var gået i stykker, og det var en hård vinter. Mor fortalte, at det var godt, at jeg var så lille, at jeg ikke forstod det. Jeg stod i kravlegården med store tæpper om, for de kunne ikke fyre stuen op.

Mor har fortalt, at naboen Hans Regner Kristoffersen og Inger, som dengang boede på "Maaruplund", et par dage før juleaften kom over med flæskesteg, lun leverpostej og medisterpølse. Sikke naboer!

Efterhånden gik alt bedre. De juleaftener, jeg kan huske, var hyggelige, og når vi skulle gå om juletræet, havde vi bamse og dukke lise med for at nå om det. Men jeg syntes, der gik en evighed, før vi skulle spise og danse om juletræet og have julegaver, for dyrene skulle jo passes, så vi måtte vente til far var færdig i stalden.

En gang fik jeg en æske med vandfarver inden juleaften, og det synes jeg var helt fantastisk. Så gik tiden bedre.

Mellem jul og nytår var der juletræsfest i Balle Forsamlingshus, som vi deltog i.

Nytårsaften

Nytårsaften holdt vi sammen med naboerne, og det var altid hyggeligt. Så gav far nogle numre på harmonikaen, som han var rigtig god til at spille på. Jeg husker, at det næsten altid blev holdt hos os. Naboernes drenge var ude og lave nytårsløjer, som kunne være at gemme kaffekande eller fjerne havelåger eller andet, der stod uden for. I hvert fald skulle alt, hvad man havde stående udendørs, flyttes ind nytårsaften, for ellers var for eksempel trillebøren gemt et eller andet åndssvagt sted. Når klokken blev 24.00, skulle der gerne affyres lidt skyts.

Skolegang

Min skolegang startede i Balle Kirkeby Skole. Det var med lærer Ejner Knudsen til de boglige fag. De kreative fag blev vi undervist i henne i

forsamlingshuset. Det var blandt andet håndarbejde, formning og gymnastik. Her havde vi forskellige lærerinder. Jeg husker bedst fru Irene Laier, som også flyttede med til Skægkærskolen i 1965, hvor jeg startede i 5. klasse.

Da jeg begyndte i Balle Kirkeby Skole, cyklede jeg ad Sinding Hovvej, som da var en grusvej.

Cykelruten til Skægkærskolen gik bag om ad en markvej, som kom ud på Viborgvej 75-77 hvor der i dag er hundetræningsbaner. Om vinteren, når der var sne, havde jeg gummistøvler på for at gå i skole, og der var meget mere vinter dengang, som jeg husker det.

Ellers kunne jeg også tage med skolebus fra Balle, men der var lige langt at gå til Skægkær som til Balle.

Fra Balle Kirkeby Skole har jeg været på skoleudflugt med lærer Knudsen til Ludvigsløst. Det har været, mens jeg gik i 1. eller 2. klasse. Jeg husker det tydeligt, fordi jeg købte en lille glashund med hjem, hvorpå der stod Ludvigsløst.

Jeg gik i Skægkærskolen fra 5. klasse til og med 3. real.

Da min far døde

Det var, mens jeg gik i 7. klasse, vi havde den store sorg at miste min far, to måneder efter min konfirmation.

Jeg tog realeksamen, selv om skolen anbefalede mig at gå gymnasievejen fra 2. real, men det havde jeg slet ikke lyst til. Mit ønske var at få en læreplads på et kontor.

Mens jeg gik i realklassen på Skægkærskolen, var vi på lejrskole i Norge med vores klasselærer fru Gudrun Thomasen, der kom fra Hvinningdal skole (der lå på Hvinningdalvej). Fru Thomasen var jeg rigtig glad for. Hun var en meget speciel dame. Et pragtfuldt menneske, meget vidende

Irene Laier.

og historisk interesseret, en kunstnertype, og hun havde en god måde at formidle på. Fru Thomasen sendte mig nogle breve, efter at far var død. Det var en svær periode, for man talte ikke om det i min klasse. Jeg kunne jo komme til at græde. Det var et tabu. Den eneste, jeg talte med om det, var min gode veninde Bente.

Birgit

Bente

Mens jeg gik på Skægkærskolen, kom jeg også til at gå i ungdomsklubben, som havde lokaler i skolens kælder. Det var torsdag aften, vi gik der. Jeg cyklede gerne omkring Sinding og fulgtes med nogen derfra. Dengang blev man jo ikke kørt til og fra fritidsaktiviteter.

Om sommeren, når Bente og jeg sad ude under æbletræet og læste til eksamen – det har været i 1. eller 2. real – kom mor somme tider hjem fra arbejde og spurgte, om vi ikke havde lyst til at få en dukkert. Så kørte hun os ud at bade på vestre eller østre søbad.

Området Balle Kirkeby

Brugsen, frysehuset og forsamlingshuset har vi nævnt. Smedemester Axel Pedersen, Balle Kirkeby, som boede ud til Viborgvej - bygningen ligger der endnu - var ham, vi brugte til alt vores smedearbejde.

Da jeg var 13 år, fik jeg en ny blå cykel, som blev købt hos smeden. Den var jo nok bestilt via et katalog. Min lille røde cykel kunne jeg ikke passe mere, så jeg fik en ny som 13 årig, selv om det var normalt, at man først fik ny cykel, når man blev konfirmeret.

Ejendomsmægler Christian Christiansen, som formidlede salget af ejendommen og køb af hus i Øster Bording, boede også på Viborgvej ved siden af smeden.

Så var der kirken, hvor Dines Jensen var ringer og graver.

Nede i Gl. Balle havde Sonja Eriksen et brødsalg i villaen på hjørnet af Balle Kirkevej og Grønningen. Det var et helt slaraffenland at cykle derned en søndag formiddag og købe en lykkepose.

Øster Bording

I Øster Bording lå brugsen lige over for, hvor vi boede, Øster Bordingvej 31 og ved siden af brugsen lå der en tankstation med en lille butik. Der

Øster Bordingvej 31

boede også en gartner lidt længere oppe ad vejen. En slikmutter med brødsalg lå der også en gang i Øster Bording.

Der var en smed, der hvor Tommy - Lilly og Walthers søn - nu bor, Øster Bordingstræde 2.

Da vi flyttede til Øster

Øster Bordingstræde 2

Bording i 1968 var jernbanen lige blevet nedlagt. Det var rigtig træls, for det havde været så fint lige at kunne tage toget til Silkeborg eller Kjellerup. Mor havde heldigvis bilen, så nu kørte hun til Silkeborg i den.

Jeg havde forskellige fritidsjob, som jeg var meget glad for, efter vi var flyttet til Øster Bording. Blandt andet som barnepige hos Gerda og Karl Iversen, Bodil og Viggo Skov og hos Inge og Kaj Sørensen, "Steensborg", Øster Bordingvænget 25. I Øster Bording Brugsforening ved Edith og Alfred Olsen, havde jeg job med at hjælpe til et par gange om ugen og at vaske det store gulv.

De første år i Øster Bording tog mor på arbejde nede hos Neckelmans, hvor hun var glad for at være, og senere fik hun tilkendt enkepension.

Efter jeg flyttede hjemmefra, blev der noget stille hos mor, for jeg havde ofte haft veninder/kammerater på besøg. Men hun befandt sig godt i Øster Bording og havde mange gode venner derude. I det hele taget havde hun livslange venskaber fra de forskellige steder, hun og far havde boet.

Af beboere i Øster Bording har jeg stadig kontakt med Gerda Iversen, Øster Bordingvej 19, - Karl er død nu - og Lilly og Walther, som har betydet meget for mig helt fra min barndom.

Kæmneren i Balle Kommune

Efter at far var død, havde vi en vanskelig tid. Vi boede på ejendommen, men vi kunne jo ikke drive den, og vi kunne ikke leve af murstenene. Mor havde godt nok arbejde, men det var svært at vedligeholde bygningerne. Mor havde fået at vide, at hun havde ret til at få fars invalidepension udbetalt tre måneder efter hans død, men det mente kæmneren i Øster Bording ikke. Han var ret afvisende med hensyn til, at mor havde ret til denne pension. Han påpegede, at vi havde ejendommen.

Min mor har altid været meget autoritetstro, så hun gik hjem med denne besked. Da min onkel Svend i Randers, som var politibetjent, meget veltalende og havde en lidt kontant stemme, hørte om det, ringede han til kæmner Skovbo og fortalte, at hans svigerinde Ragna Sørensen på Balle Nørremark, som lige var blevet enke, havde ret til tre måneders pension efter sin mand.

Snarest efter ringede kæmneren til min mor og sagde, at han havde

undersøgt sagen om pension nærmere, og at hun naturligvis var berettiget til de tre måneders pension.

Lidt senere ringede onkel Svend fra Randers for at høre, hvordan vi havde det. Mor kunne så fortælle, at kæmner Skovbo havde ringet og var rigtig flink og havde sagt, at hun naturligvis havde ret til de tre måneders pension. Det kunne hun ikke rigtig forstå, men det kunne Svend, for han havde haft ringet til kæmner Skovbo!

Den behandling, som min mor her var udsat for, synes jeg var utrolig dårlig. Jeg var kun 14 år, men havde jeg været voksen, ville jeg nok have konfronteret ham med den uacceptable måde, han havde behandlet mor på. Hun var jo kun en bitte arbejdsom kone, som aldrig havde været en byrde for samfundet.

Efter endt skolegang fik jeg læreplads hos Silkeborg Kommune den 1. 8. 1970. Det var – og er jeg stadig – rigtig glad for.

Jeg boede hjemme, til jeg var 19 år, og jeg vil altid huske, at jeg har haft en rigtig god og tryk barndom og opvækst. Trods små kår har jeg aldrig manglet noget, og min mor og far har betydet utrolig meget for mig.

Birgit Krogh Jensen

Sine og Martin Jensen, Hvinningdal

Af Bodil Skov

Sine og Martin Jensen boede i det gule stråtækte hus på Hvinningdalvej 84. Martin var født i Australien af danske forældre, men da han var omkring 9 år, flyttede familien til Danmark.

Det gule hus Hvinningdalvej 84

Martin havde flere søskende, blandt andet en bror, der boede i Boes. Martin var høj og tynd og havde et stort hvidt skæg. Sine sagde altid, at Martin var en flot fyr som ung. Sine var en lille rund dame, altid glad og smilende, aldrig sagde hun noget ondt om andre, mens Martin godt kunne komme i klammeri med andre, hvis noget gik ham på, og så prøvede Sine altid at glatte ud.

Sine og Martin havde to børn. Herdis boede i Herning og var gift med Valde, der var muremester, de havde en pige. Så var der Hans i Sdr. Vissing, der var gift med Marry, de havde 3 drenge. Min søster Solvejg og

jeg voksede op i nr. 88, så vi havde ekstra bedsteforældre i Sine og Martin. Vi kom aldrig ind til Sine, uden at der var noget lækkert.

De dyrkede meget i deres have

Ved siden af Sine og Martins hus var der en ekstra grund, der hørte med. Grunden var plantet til med jordbær, hindbær, ribs og solbær. På deres egen grund var der ærter og kartofler med mere.

Når Sine plukkede bær blev der sorteret. Købmand Jacobsen på Nygade i Silkeborg aftog en del.

Min far havde en mælketur til Andelsmejeriet, der lå ved siden af, så han havde bærrerne med hver morgen. Sine plukkede kun halvdelen, så der var fine store bær hver dag. De frasorterede lavede Sine grød, marmelade og saft af. Sines jordbærssaft var verdens bedste. Sine og Martin havde også høns, der gav æg til eget forbrug. Nogle gange havde de også kalkuner, der blev slagtet til jul. De havde også kaniner, der blev solgt.

Hjemme hos mor og far havde vi kyllinger, og når de var store nok, det skulle de være sammen med de nye kartofler, så gav Sine jordbær. En rigtig sommermiddag vi alle nød. Hver aften kom Martin med en kande til en liter mælk, som han hentede i stalden, og så blev det sidste nye diskuteret, inden han gik hjem og hørte Pressens Radioavis, som den hed dengang. Sine siede mælken gennem et klæde og hver formiddag blev det og hendes to karklude kogt i en gryde på brændekomfuret. Kludene blev skyllet godt og hængt på snoren og tørret.

Sine hjalp til med at skaffe brænde

Hvert år fik de træ fra skoven, der blev savet kløvet og stakket. Når det var tørt, blev det kørt ind i tørveskuret. Sine stakkede træet, det havde hun også gjort ude. Det var stakket, som var der blevet brugt vaterpas. Det var hendes sirlige måde til alt. Dernæst kom tørvene ind, så de var klar til vinterens brug. I Sine og Martins lille stue var der en lille oval kakkelovn. Der kunne stå en kedel ovenpå med vand, så det var hurtigt at få i kog til kaffen.

Om vinteren syede og strikkede hun en del til drengene i Sdr. Vissing og Martin skulle også have strømper. Sine var også rigtig god til at bage sandkage, kringler og vaniljekranse. Det var der ingen, der kunne lave bed-

dem, og til sidst gav de sig. Der var et lille hus på nabogaden, de kunne købe, så alt skulle være klar. Sine og Martin skulle bo kort tid hos Herdis og Valde, da de andre først kunne flytte ind i deres hus senere. Den 16. maj 1953 flyttede Sine og Martin. Vi to tøser græd som pisket, og det gjorde Sine også. Far fulgte med for at læsse af. Inden de tog af sted, havde de været hos os, da det var Solvejg's 11 års fødselsdag, og den skulle fejres, inden de drog mod vest.

Solvejg og jeg var på sommerferie hos dem. Da boede de stadig i kælderen, man havde intet hus købt til dem, så Martin var sur. Først om efteråret flyttede de ind i deres eget lille hus. Efter et par år i Herning, flyttede de til Virklund i et lille hus med have ned til Thorsø. På hver side af gangen til huset, var der lavendler. Der var et stort træ med moreller og masser af andre ting, så nu kunne Sine igen lave sin berømte pickles. Når vi savnede dem, kunne vi tage cyklen derud.

Deres guldbryllup blev holdt i Virklund

Den 17. januar 1955 havde Sine og Martin guldbryllup. Vi var inviteret til frokost med et par andre gamle hold naboer fra Hvinningdal. Der gik et par år, så havde Herdis lavet en kiosk i den gamle slagterforretning i Virklund, der var også en lejlighed, som Sine og Martin kunne bo i. En dag, jeg var på besøg, spurgte jeg, om de ikke havde lyst at besøge mor og far. Det mente Sine var for besværligt, for hun var træt, når hun var blevet vasket og havde fået tøj på. Der gik endnu et år, så kom de på plejehjemmet i Them. De var glade for at få besøg, men blev hurtig trætte. Sine havde altid sagt, at hun ville i de ukendtes grav, for ingen skulle have besvær med hende, og sådan blev det.

Hansine kaldet Sine født den 29. maj 1882. Død den 5. februar 1962 i Them.
Martin født den 10. november 1879. Død den 13. november 1962 i Them.

Balle Nedergård lige før nedrivningen
Tegning af gården er brugt som logo på hæftet

Bygningerne er fjernet, på nær det lille udhus

En epoke er slut

Sidste rester er fjernet

Bestyrelsen består af

Hanne Just Pedersen, Vesterbakken 3 b, 8600 Silkeborg

Else B. Drejer, Jordkærvej 8, 8600 Silkeborg

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg

ISSN: 1904-8254